

4. Звіт про результати роботи відділення Національної служби посередництва і примирення в Донецькій області за 2011 р. – Донецьк, 2012. – 24 с.
5. Інформація про результати діяльності Національної служби посередництва і примирення за 2011 р. // Бюлетень Національної служби посередництва і примирення. – 2012. – № 1-2. – С. 45-62.
6. Шемяков О.Д. Регулювання соціально-трудових відносин на виробничому рівні: практикум: навч.-метод. посіб. / О.Д. Шемяков. – К.: Вид-во Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2012. – 212 с.
7. Довбня В.В. Соціально-трудові відносини у конкурентному середовищі: зміст, протиріччя, тенденції розвитку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.01.01 / В.В. Довбня. – Х., 2000. – 15 с.
8. Основи економічної теорії: підручник / А.А. Чухно [та ін.]. – К.: Вища шк., 2001. – 606 с.
9. Черленяк І. Суспільні та економічні чинники становлення ефективної системи державного управління / І. Черленяк // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 2004. – № 3. – С. 146-156.
10. Шемяков О.Д. Державне управління соціальним діалогом: проблеми та шляхи вирішення: монографія / О.Д. Шемяков, М.Л. Братковський. – Донецьк: ВІК, 2010. – 205 с.
11. Исаева Т.Е. Классификация профессионально-личностных компетенций вузовского преподавателя / Т.Е. Исаева // Педагогика. – 2006. – № 9. – С. 55-60.

УДК 339.5:[004:338.46](477)

Шеремет Т.Г., канд. екон. наук, доц.,
Кошелева М.С. (ДонНУЕТ, Донецьк)

РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ КОМП'ЮТЕРНИМИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИМИ ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ В КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ

У статті відзначаються особливості структури високотехнологічних послуг та їхньої класифікації, оцінюється зовнішня торгівля України на ринку високотехнологічних послуг, роль у її складі торгівлі комп'ютерними та інформаційними послугами, визначено вплив таких послуг на міжнародну конкурентоспроможність національної економіки.

Ключові слова: міжнародний ринок високотехнологічних послуг; зовнішня торгівля комп'ютерними та інформаційними послугами; міжнародна конкурентоспроможність національної економіки.

Створення нових інформаційних технологій, їхнє повсюдне використання, розвиток та комерціалізація у формі комп'ютерних та інформаційних послуг стало необхідною умовою отримання кращих позицій у глобальній гонці за лідерство серед суб'єктів світового ринку високотехнологічних послуг. Високотехнологічна галузь взагалі і зокрема комп'ютерні та інформаційні послуги як

основна складова цієї галузі є ключовим фактором економічного зростання, продуктивності праці і джерелом високої доданої вартості. Тому вивчення теми, пов'язаної з дослідженням їхньої ролі в підвищенні конкурентоспроможності національної економіки України на міжнародному ринку високотехнологічної продукції, є особливо актуальною на сучасному етапі участі України в міжнародних економічних відносинах. Дослідженням із цього напрямку присвячені праці В.П. Александрової, Є.В. Белашова, О.О. Олейникова, О.Б. Сахілової, А.І. Сухорукова, Л.І. Федулової, А.В. Шраєра та інших вітчизняних та зарубіжних вчених. В їхніх роботах розглядаються засоби вирішення проблем розвитку зовнішньої торгівлі комп'ютерними та інформаційними послугами України та взагалі високотехнологічною продукцією, які вони пов'язують з нейтралізацією загроз в інноваційній сфері, активізацією заходів щодо технологічної реструктуризації промисловості, підвищенням конкурентоспроможності вітчизняної високотехнологічної продукції та послуг на світових ринках. Але постійний нестримний розвиток інформаційних і комп'ютерних технологій вимагає систематичного відстеження змін, які вони викликають як на міжнародних ринках відповідних послуг, так і у вітчизняній зовнішній торгівлі.

Тому метою нашої роботи є вивчення тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі комп'ютерними та інформаційними послугами України та визначення її ролі в конкурентоспроможності національної економіки на міжнародному ринку високотехнологічних послуг.

Складність дослідження полягає у відсутності єдиних підходів і міжнародних стандартів до визначення переліку високотехнологічних послуг, що створює труднощі в підбиранні початкових статистичних даних про результати міжнародних торговельних процесів на міжнародному ринку.

У міжнародній практиці досліджень ринку високотехнологічної продукції і послуг перелік їхніх різновидів представлений сукупністю товарів і послуг, виробництво і надання яких ґрунтується на науково-дослідних і дослідно-конструкторських роботах (НДДКР). Цей підхід базується на дефініціях високих технологій міжнародного інституту «Євростат», який виокремлює сектори високотехнологічної продукції і високотехнологічних послуг [1] і який використовується у статистичній базі країн ОЕСР. Євростат надає докладне визначення переліку товарів, які належать до високотехнологічного сектору, при цьому класифікацію їхніх кодів відповідно статистичної класифікації видів економічної діяльності ЄС (NACE Rev. 2) [2] співставлено з міжнародною стандартною торговельною класифікацією ООН (SITC Rev. 4). Стосовно високотехнологічних послуг Євростатом було виокремлено дві групи (таблиця 1): «наукомісткі» – KIS (knowledge-intensive services) і менш наукомісткі – LKIS (Less knowledge-intensive services) [3], їхні різновиди також співставлені з різновидами відповідно SITC Rev. 4.

Якщо порівняти коди і назви послуг таблиці 1 та коди і назви послуг за категоріями розширеної класифікації послуг керівництва платіжного балансу МВФ, яка використовується для збору статистичних даних щодо міжнародної торгівлі послугами ЮНКТАД і Світовим банком (таблиця 2), то можна побачити їхню повну невідповідність, що і становить основну проблему в дослідженні закономірностей розвитку торговельних процесів на світовому ринку високотехнологічних послуг.

Таблиця 1 – Перелік високотехнологічних послуг відповідно статистичної класифікації видів економічної діяльності ЄС (NACE Rev. 2)*

Класифікаційна група NACE Rev. 2	Двозначний код і назва послуги відповідно NACE Rev. 2
KIS	<p>50-51 Водний транспорт, повітряний транспорт;</p> <p>58-63 Видавнича діяльність, кіно-, виробництво відеофільмів і телевізійних програм, звук; запис музики й видавнича діяльність, програмування й радіомовлення; телекомунікації, комп'ютерне програмування, консультації й суміжні види діяльності, інформація діяльності щодо надання послуг.</p> <p>64-66 Фінансова й страхова діяльність.</p> <p>69-75 Юридична й бухгалтерська діяльність, Діяльність головних компаній, управлінський консалтинг, інженерні вишукування, технічні випробування і аналіз.</p> <p>72 Наукові дослідження і розвиток, реклама й дослідження ринку, інша професійна, наукова й технічна діяльність, ветеринарна діяльність.</p> <p>75 Ветеринарна діяльність.</p> <p>78 Діяльність щодо зайнятості.</p> <p>80 Безпека й розслідування.</p> <p>84-93 Державне керування й оборона, обов'язкове соціальне забезпечення, охорона здоров'я й соціальні роботи, послуги з розваг і відпочинку.</p>
LKIS	<p>45-47 Оптова й роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.</p> <p>49 Сухопутний транспорт і транспортування по трубопроводу.</p> <p>52-53 Складське господарство й допоміжна транспортна діяльність, поштова й кур'єрська діяльність.</p> <p>55-56 Сфери послуг щодо проживання й харчування.</p> <p>68 Операції з нерухомим майном.</p> <p>77 Оренда й лізинг.</p> <p>79 Послуги туристичних агентств, туроператорів щодо бронювання.</p> <p>81, 82 Керування адміністративними, підтримка офісу й інших заходів щодо підтримки бізнесу.</p> <p>94, 96 Діяльність членських організацій, ремонт комп'ютерів, предметів особистого й домашнього товарів, інших індивідуальних послуг.</p> <p>97-99 Діяльність домашніх господарств, що наймають домашню прислугу; види діяльності домашніх господарств для власного використання, діяльність екстериторіальними організаціями й органами.</p>

* Складено за даними High-tech aggregation of services based on NACE Rev. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:High-tech>.

Таблиця 2 – Різновиди високотехнологічних послуг за видами РКППБ МВФ та їхня відповідність NACE Rev. 2

Види послуг РКППБ МВФ – п'яте видання	Підвиди послуг РКППБ МВФ – п'яте видання	Підвиди послуг групи KIS NACE Rev. 2
1	2	3
1. Транспортні послуги	1.1 Морський транспорт 1.2 Повітряний транспорт 1.3 Інші види транспорту 1.4 Космічний транспорт 1.5 Залізничний транспорт 1.6 Автодорожній транспорт 1.7 Внутрішній водний транспорт 1.8 Трубопровідний і передача електроенергії 1.9 Інші супутні й допоміжні транспортні послуги	50, 51 Водний транспорт, повітряний транспорт
2. Поїздки	2.1 Ділові	–
	2.2 Особисті	–
3. Послуги зв'язку	3.1 Поштові послуги й послуги кур'єрського зв'язку 3.2 Послуги в області телекомунікації	61 Телекомунікації
4. Будівельні послуги	4.1 Будівництво за рубежом 4.2 Будівництво в країні, що складає статистику	–
5. Страхування	5.1 Страхування життя й пенсійне забезпечення 5.2 Страхування вантажів 5.3 Інші види прямого страхування 5.4 Перестрахування 5.5 Допоміжні послуги	65 Страхова діяльність
6. Фінансові послуги	–	64, 66 Фінансова діяльність
7. Комп'ютерні і інформаційні послуги	7.1 Комп'ютерні послуги 7.2 Інформаційні послуги	62, 63 Комп'ютерне програмування, консультації й суміжні види діяльності з ІТ, інформаційна діяльність
8. Роялті і ліцензійні платежі	8.1 Франшизи й аналогічні права 8.2 Інші роялті й ліцензійні платежі	–

Продовження таблиці 2

1	2	3
9. Інші бізнес-послуги	9.1 Перепродаж товарів та інші пов'язані з торгівлею послуги 9.2 Послуги по операційному лізингу 9.3 Різні ділові, професійні й технічні послуги	69-74 Юридична й бухгалтерська діяльність; управлінський консалтинг, інженерні вишукування і аналіз, технічні випробування 72 Наукові дослідження і розвиток, реклама й дослідження ринку, інша професійна, наукова й технічна діяльність 75 Ветеринарна діяльність 78 Діяльність щодо зайнятості 80 Безпека й розслідування
10. Особисті, культурні і рекреаційні послуги	10.1 Аудіовізуальні й пов'язані з ними послуги 10.2 Інші послуги приватним особам і послуги у сфері культури й відпочинку	58-60 Видавнича діяльність, кіно-, виробництво відеофільмів і телевізійних програм, звук; запис музики й видавнича діяльність, програмування й радіомовлення 93 Послуги з розваг і відпочинку
11. Урядові послуги	11.1 Посольства й консульства 11.2 Військові представництва й установи 11.3 Інші державні послуги	84-92 Державне керування й оборона, обов'язкове соціальне забезпечення, охорона здоров'я й соціальні роботи

Тому в нашій роботі під високотехнологічними послугами будемо розуміти перелік послуг, які відповідають категоріям розширеної класифікації послуг керівництва платіжного балансу МВФ (РКППБ МВФ – п'яте видання) [4] і за значенням зіставляються з переліком послуг групи KIS класифікації видів економічної діяльності ЄС (NACE Rev. 2) (таблиця 2).

Отже, за даними таблиці 2 можна зробити висновки, що практично всі види послуг за класифікацією РУППБ МВФ, за винятком «Поїздки», «Будівельні послуги», «Роялті...», у сучасному економічному світі належать до високотехнологічних. Але слід звернути увагу на особливості послуг «Роялті і ліцензійні платежі». Так, за визначенням у Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» п. 1.30 ст. 1 роялті – це платежі будь-якого виду, одержані як винагорода за користування або за надання права на користування будь-яким авторським правом на літературні твори, твори мистецтва або науки, включаючи комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- або аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо- чи телевізійного мовлення; за придбання будь-якого патента, зареєстрованого знака на товари і послуги чи торгової марки, дизайну, секретного креслення, моделі, формули, процесу, пра-

ва на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау).

З наданого визначення витікає, що «Роялті» не тільки впливають на розвиток ринку об'єктів промислової власності, а ще й забезпечують трансфер високих технологій між країнами, у свою чергу, створюючи умови для розвитку ринку високотехнологічних товарів і послуг.

Крім того, у статистиці Світового банку цей вид послуг також належить до наукомісткої продукції, тому ми зазначені послуги також будемо відносити до високотехнологічних.

Таким чином, остаточним переліком послуг, які будемо вважати високотехнологічними і які будуть включені до аналізу в нашій роботі, є: 3. «Послуги зв'язку», 5. «Страховання», 6. «Фінансові послуги», 7. «Комп'ютерні і інформаційні послуги», 8. «Роялті і ліцензійні платежі», 9. «Інші бізнес-послуги», 10. «Особисті, культурні і рекреаційні послуги».

До переліку не включені 1. «Транспортні послуги», бо вони становлять окрему велику статтю в зовнішній торгівлі послугами України та за класифікацією технологічних послуг Євростату до цієї групи увійшли тільки чотири визначених Євростатом з дев'яти підвидів транспортних послуг розділу РКППБ МВФ.

Обсяг експорту високотехнологічних послуг (далі ВТП) за аналізований одинадцятирічний період (таблиця 3) збільшився майже на 1036% (або на 4191 млн дол. США – з 448 млн дол. США у 2000 р. до 4639 млн дол. США у 2010р.). Частка ВТП у загальному експорті послуг України у 2000 році склала 11,79% з подальшою тенденцією до збільшення до 27,19% у 2010 р.

За останні одинадцять років обсяг імпорту ВТП України збільшився на 2612 млн дол. США (таблиця 3). Частка ВТП в загальному імпорті послуг України має коливальну динаміку, її найвище значення було в 2000 році – 51,9%. Загальний тренд має тенденцію до зниження 2003 року до 2005 року спостерігається тенденція до зниження частки ВТП у загальному імпорті послуг України, у 2010 році вона становила 34,18%, що на 17,7% менше, ніж на початку періоду, що досліджувався.

У структурі експорту ВТП України у 2000 році. перше місце займали бізнес-послуги – 72,1%, друге місце послуги зв'язку – 19,87%, на третьому місці фінансові послуги – 4,9%, на четвертому – КІП – 1,34%, на п'ятому місці послуги страхування – 0,89%, на шостому та сьомому місці особисті, культурні та рекреаційні послуги та роялті і ліцензійні платежі 0,67% і 0,22% відповідно (рисунок 1).

За одинадцять останніх років структурних зрушень в експорті ВТП України майже не здійснилось, але у 2010 році змінилося деяке співвідношення експортованих ВТП: зменшили свої частки бізнес-послуги до 63,38%, послуги зв'язку – до 11,17%, а КІП мали найбільше серед усіх інших послуг збільшення – майже у 7 разів (до 9,25%). Цей факт свідчить про збільшення ролі КІП у експорті ВТП за досліджений період.

Імпорт ВТП у 2000 році складався значною частиною з роялті-ліцензійних платежів – 42,53% та бізнес послуг – 36,95% (рисунок 2).

Таблиця 3 – Показники зовнішньої торгівлі КІП як елемента зовнішньої торгівлі високотехнологічними послугами України*, млн дол. США

	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Обсяги експорту високотехнологічних послуг	448	336	382	513	786	1192	1797	2795	3688	3251	4639
Частка високотехнологічних послуг у загальному експорті послуг України, %	11,79	8,41	8,16	9,84	10,00	12,74	15,92	19,74	20,61	23,46	27,19
Обсяги експорту КІП України	6	7	10	17	30	44	97	191	316	344	429
Частка КІП в експорті високотехнологічних послуг України, %	1,34	2,08	2,62	3,31	3,82	3,69	5,40	6,83	8,57	10,58	9,25
Обсяги імпорту високотехнологічних послуг	1559	1729	1783	1708	1871	1981	2414	3482	5043	4118	4171
Частка високотехнологічних послуг у загальному імпорті послуг України, %	51,90	48,30	50,44	38,43	28,25	26,25	26,34	29,66	31,22	35,79	34,18
Обсяги імпорту КІП України	51	96	75	67	79	128	137	160	272	220	247
Частка КІП в імпорті високотехнологічних послуг України, %	3,27	5,55	4,21	3,92	4,22	6,46	5,68	4,60	5,39	5,34	5,92
Індекс покриття експортом імпорту КІП	0,12	0,07	0,13	0,25	0,38	0,34	0,71	1,19	1,16	1,56	1,74
Сальдо КІП	-45,00	-89,00	-65,00	-50,00	-49,00	-84,00	-40,00	31,00	44,00	124,00	182,00
Коефіцієнт відставання експорту КІП від імпорту КІП, %	88,24	92,71	86,67	74,63	62,03	65,63	29,20	—	—	—	—
Коефіцієнт відставання імпорту КІП від експорту КІП, %	—	—	—	—	—	—	—	16,2	13,92	36,05	42,42
Темпи зростання експорту ВВП України, %	—	75,00	113,69	134,29	153,22	151,65	150,76	155,54	131,95	88,15	142,69
Темпи зростання експорту КІП України, %	—	116,67	142,86	170,00	176,47	146,67	220,45	196,91	165,45	108,86	124,71
Темпи зростання імпорту ВВП України, %	—	110,90	103,12	95,79	109,54	105,88	121,86	144,24	144,83	81,66	101,29
Темпи зростання імпорту КІП України, %	—	188,24	78,13	89,33	117,91	162,03	107,03	116,79	170,00	80,88	112,27
Експортна квота КІП	0,02	0,02	0,02	0,03	0,05	0,05	0,09	0,13	0,18	0,29	0,31
Імпортна квота КІП	0,16	0,25	0,18	0,13	0,12	0,15	0,13	0,11	0,15	0,19	0,18

* Складено за даними ЮНКТАД

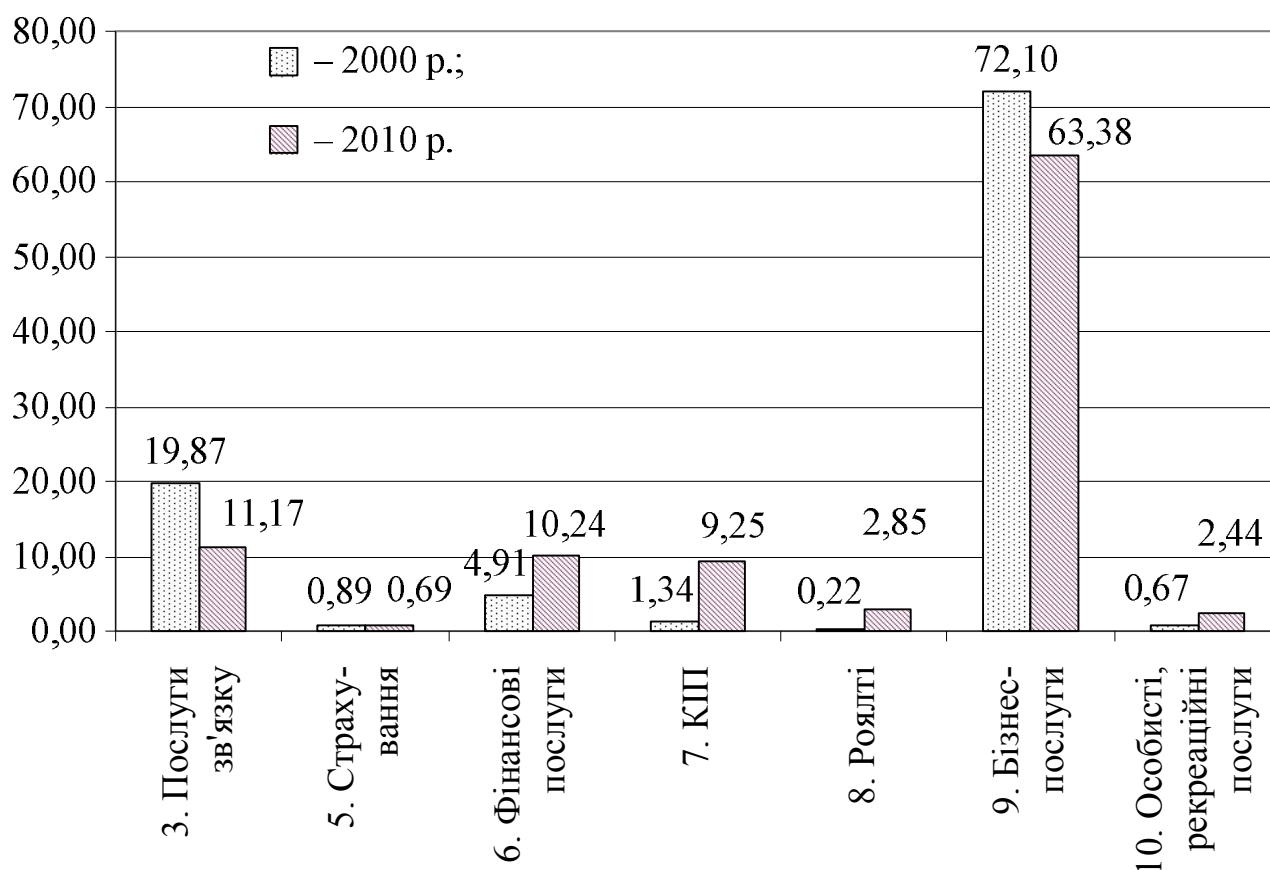

Рисунок 1 – Структура експорту ВВП України, % (за даними ЮНКТАД)

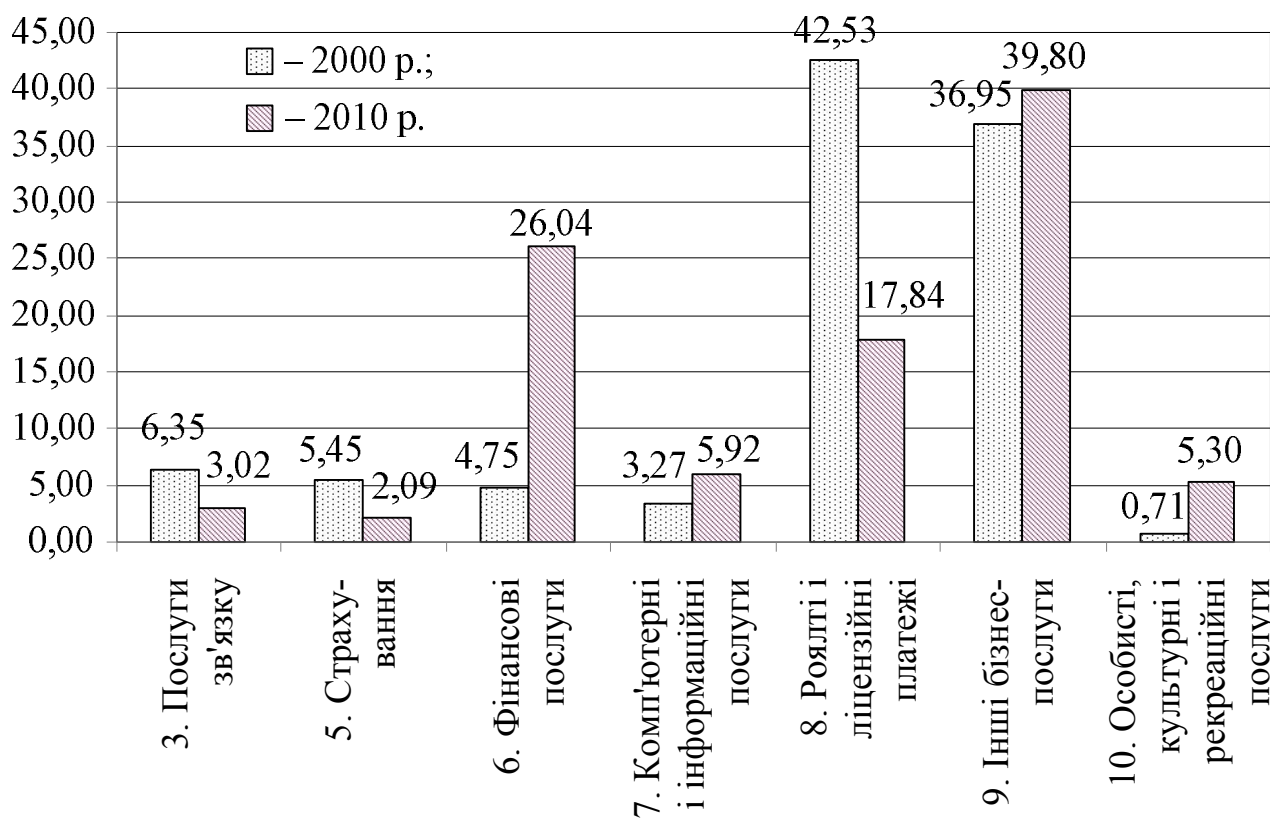

Рисунок 2 – Структура імпорту ВВП України, % (за даними ЮНКТАД)

У 2010 році відбулися помітні структурні зміни: перше місце зайняли бізнес-послуги – 39,8%, друге місце – фінансові послуги – 26,04%, на третьому місці – роялті і ліцензійні платежі – 17,87%. При цьому імпортування КІП збільшилося на 2,65%: з 3,27% до 5,92%, а у структурі ВТП з шостого місця у 2000 році КІП піднялися до четвертого місця в 2010 році.

«Комп'ютерні та інформаційні послуги» (у РКППБ МВФ підвид – 7) є основою технологічного розвитку сучасного світового господарства та динамізуючою детермінантою розвитку багатьох сфер економічної діяльності суб'єктів міжнародних відносин. Відповідаючи загальносвітовим тенденціям, за останні десять років в Україні суттєво зміцнилася техніко-технологічна база інформаційної індустрії, зростає обсяг продажу засобів інформатизації, телекомунікаційного обладнання. Розглядаючи тенденції розвитку зовнішньої торгівлі комп'ютерними та інформаційними послугами України (далі КІП), як елемента ринку високотехнологічних послуг, можна стверджувати, що обсяг експорту КІП України з 2000 року (6 млн дол. США) до 2010 року (429 млн дол. США) зріс на 423 млн дол. США (майже в 70 разів). З 2000 до 2010 роки спостерігається тенденція до збільшення частки КІП в експорті високотехнологічних послуг України на 8% – з 1,34% до 9,25% відповідно.

Обсяг імпорту КІП збільшився з 2000 р. по 2010 р. у чотири рази (з 51 млн дол. США до 247 млн дол. США). Частка КІП в імпорті високотехнологічних послуг також характеризується значними коливаннями, але, на відміну від ВТП, загальний тренд відповідає коливальній тенденції: так з 2000 р. до 2010 р. цей показник збільшився на 2,27% і склав 5,92%. Найбільшу частку в імпорті високотехнологічних послуг КІП займали в 2005 році – 6,46%.

З 2000 року до 2006 року спостерігалось від'ємне сальдо КІП – це говорить про те, що в ці роки національний ринок КІП України знаходився у стадії становлення. З 2007 року до 2010 року цей показник набуває позитивного значення і має динаміку до зростання. З 2007 року до 2010 року експорт перевищив імпорт у 5,8 разу, а індекс покриття експортом імпорту КІП у 2010 році мав найбільше значення і становив 1,74. З 2000 року до 2006 року експорт КІП України значно відставав від імпорту КІП, водночас спостерігалась тенденція до зниження цього показника з 88% (у 2000 р.) до 29% (2006 р.), що демонструвало зменшення глибини залежності національної економіки щодо КІП від інших країн. У 2007-2010 роки експорт став перевищувати імпорт. Показник відставання імпорту від експорту зріс з 16% (2007 р.) до 42% (2010 р.), що свідчить про зниження імпортного вектора КІП у зовнішніх зв'язках, але це також не свідчить про позитивні тенденції в національній економіці, бо існує недостатня кількість вітчизняних виробників КІП і можна передбачити зниження інтенсивності розвитку та впровадження нових комп'ютерних та інформаційних технологій.

У динаміці розвитку експорту та імпорту ВТП України в 2000-2010 рр. спостерігається деяке коливання, хоча загальний тренд має вектор зростання. Винятком був 2009 рік, коли, в порівнянні з 2008 роком, темпи зростання обсягів експорту ВТП та імпорту продемонстрували помітне зниження – відповідно на 11,8% та 18,3%. У 2010 р. тенденція зростання відновилася (приріст експорту

ВТП України склав 42,7%, імпорту – 1,3%). На відміну від ВТП динаміка обсягів експорту КІП України має більш стійкі зростаючі тренди. Навіть у період найбільшого прояву в національній економіці світової фінансової кризи (2009 р.), темпи зростання КІП підвищились на 8,7%. Динаміка імпорту КІП України має схожу тенденцію, але на ній найбільше відбилися кризові явища 2009 року – зниження темпів зростання на 19,2%.

Експортна квота КІП з 2000 року до 2010 року демонструє стабільне зростання і за одинадцять років збільшилась у 15 разів (з 2% у 2000 році до 31% у 2010 році). Ця позитивна тенденція все ж є недостатньою для висновків про експортну спеціалізацію України на міжнародному ринку КІП. Стосовно імпортової квоти КІП, спостерігаються незначні коливання, і в середньому цей показник становить 14%. У порівнянні з експортною квотою КІП величина імпортової квоти не настільки значна, щоб робити висновки про велику імпорту залежність національної економіки від зарубіжних виробників КІП.

Отже, в Україні існує необхідність посилення уваги і до високотехнологічних послуг, і до КІП зокрема як окремих сфер діяльності і невід'ємної частини будь-якого сучасного виробництва. Ця необхідність обумовлена потребами формування інноваційного суспільства, яке генерується на процесах отримання і розповсюдження наукових знань, нових комп'ютерних та інформаційних технологій тощо. Саме ці елементи підвищують конкурентоспроможність національних економік окремих країн як учасників міжнародного поділу праці, а застосування принципів інноваційного розвитку є стратегічними основами економічно розвинених країн – основних виробників і ВТП, і КІП та високотехнологічної і наукомісткої продукції взагалі.

Обсяги виробництва та експорту КІП безпосередньо залежать від розвитку ключових галузей обробної промисловості, новітніх галузей господарства, малого та середнього підприємництва, сфери НДДКР, в цілому від рівня економічного розвитку країни, але існує зворотний ефект – національна економіка більш конкурентоспроможна на міжнародних ринках КІП із сильним комп'ютерним та інформаційним сектором. На рисунку 3 відбиті показники динаміки ВВП та зовнішньоторговельного обігу КІП України, які демонструють помітну синхронність у своїх трендах. Тому можна казати про взаємозалежність цих показників.

Як відомо, одними з основних складових параметрів оцінки конкурентоспроможності країни, за методикою міжнародного інституту менеджменту та розвитку, є складові «1.2. Міжнародна торгівля», в якій окремо відбиваються статті, що включають КІП, «4.2. Технологічна інфраструктура», «4.3. Наукова інфраструктура», які також мають елементи сектору виробництва КІП [5]. Не менш авторитетна установа – Світовий економічний форум у своїй методиці оцінки конкурентоспроможності національної економіки також враховує як елементи «Підсилювачів ефективності» (Складова 9: «Оснащення новітніми технологіями», Складова 12: «Інновації») [6], велику кількість статей, які враховують стан комп'ютерної та інформаційної індустрії. Тому можна стверджувати, що невід'ємною частиною підвищення конкурентоспроможності національної економіки є саме сектор КІП.

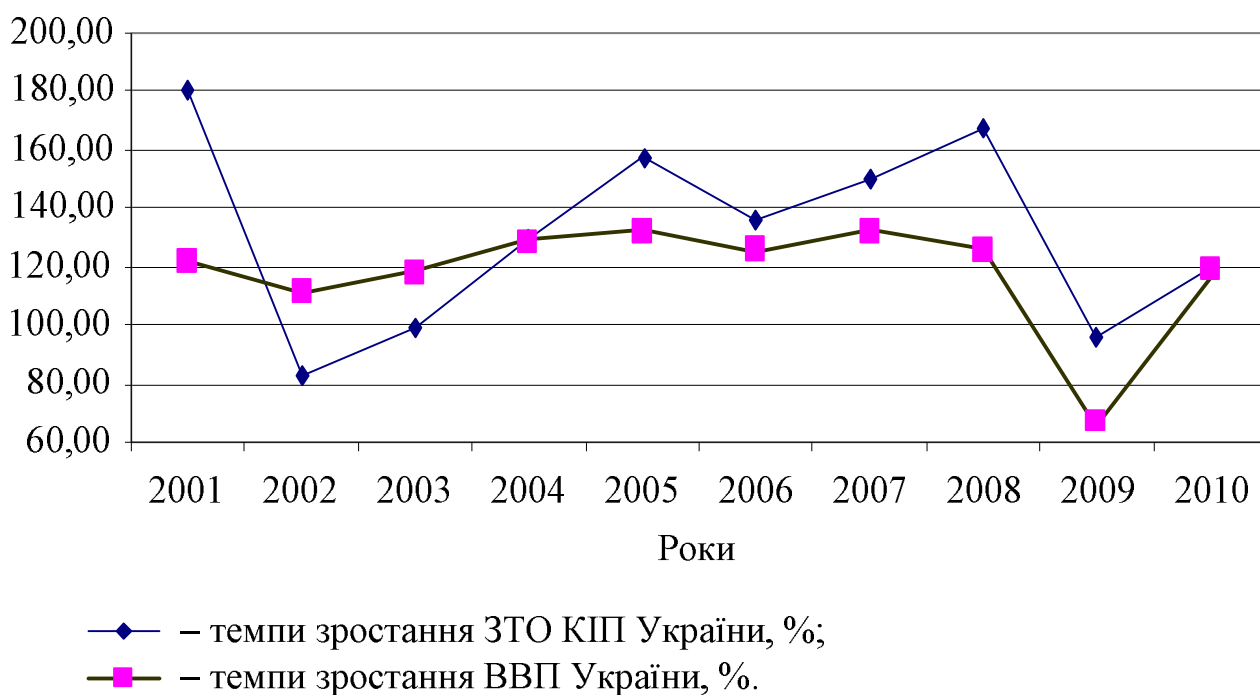

Рисунок 3 – Динаміка розвитку ВВП та зовнішньоторговельного обороту КІП України

Зроблений у статті огляд стану і розвитку зовнішньої торгівлі КІП України як складової ринку ВТП показав її недостатню ефективність, що несприятливо впливає на міжнародну конкурентоспроможність національної економіки. Повною мірою реалізувати потенціал високотехнологічного сектору, сектору з виробництва КІП і, як наслідок, зайняти сильніші конкурентні позиції на світовому ринку Україні не дозволяє низка внутрішніх факторів: обмежений доступ приватного капіталу до високотехнологічного сектору економіки України, слабка система венчурного фінансування, нерозвиненість внутрішньої корпоративної бази, незначна активність вітчизняних підприємств щодо створення на договірній основі високотехнологічних об'єднань для реалізації окремих науково-виробничих проектів за участю українських підприємств і провідних компаній інших країн [7].

Згідно офіційної державної статистики, найбільш значними чинниками, які створюють несприятливе середовище для розвитку інноваційних процесів взагалі, а тому і зокрема для сектору КІП, є: нестача власних коштів (80,1% обстежених підприємств), великі витрати на нововведення (55,5%), недостатня фінансова підтримка держави (53,7%), високий економічний ризик (41%), тривалий термін окупності нововведень (38,7%), відсутність коштів у замовників (33,3%). Також заважала недосконалість законодавчої бази (40,4%), брак попиту на продукцію (16%), відсутність кваліфікованого персоналу (20%), можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями (19,7%), нестача інформації про ринки збуту (17,4%) та інформації про нові технології (17,3%) [8].

Для усунення цих недоліків та посилення позицій України на міжнародному ринку КІП потрібно з боку держави звернути значну увагу на підтримку і

розвиток потенціалу високотехнологічних виробників взагалі і сектору КІП зокрема, а саме, необхідно:

- визначення і нормативне закріплення переліку високотехнологічних послуг з метою уніфікованої їхньої ідентифікації, надання їм податкових пільг для стимулювання їхнього виробництва, надання преференції під час повернення ПДВ за експорту КІП, ВТП;

- надання пільг іноземним інвесторам, які створюють виробничі процеси у сфері комп'ютерної індустрії;

- створення умов для забезпечення ефективної системи капіталізації результатів інтелектуальної діяльності у сфері ІКТ, застосування прозорого та ефективного механізму стимулювання та державної підтримки інноваційної діяльності суб'єктами господарювання відповідно до норм Європейського Союзу та СОТ;

- удосконалення механізму трансферу технологій;

- створення ефективної системи державної підтримки модернізації економіки на основі технологічних інновацій засобами розвитку сучасної національної індустрії венчурного капіталу і сприяння залучення закордонних венчурних фондів для виготовлення кінцевого продукту;

- активізація державної підтримки щодо реалізації цільових інвестиційних та інноваційних програм за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності у сфері ІКТ з метою персоніфікації державних преференцій, надання фіскальних пільг, державних грантів, грошових асигнувань, позик, держзамовлень або пільгових умов кредитування [9].

Висновки. Сектор ВТП – це складна науково-відтворювальна система, яка відіграє значну, а часто і вирішальну роль у ресурсному забезпеченні економіки, тому в умовах поширення глобалізації незнання і неврахування світових тенденцій ринку ВТП може призвести до подальшого зниження конкурентоспроможності національної економіки.

У світовій практиці відсутня чітка класифікація ВТП, в Україні вона зовсім відсутня, що створює значні перепони у статистичних спостереженнях відносно диференціації ВТП за їхнім технологічним рівнем, визначення стану зовнішньої торгівлі ними і їхньої ролі в національній економіці взагалі. Однією з основних складових ВТП за визначенням Європейського статистичного інституту та розширеної класифікації послуг керівництва платіжного балансу МВФ, є комп'ютерні та інформаційні послуги (КІП).

На відміну від розвинених країн, зовнішня торгівля КІП України, як складова ВТП, не відіграє помітної ролі ні на міжнародному ринку, ні в національній економіці. Цей негативний факт знижує потенціал країни щодо підвищення її міжнародної конкурентоспроможності.

Сучасні пріоритети, які розробляються і реалізуються компетентними державними інститутами України у високотехнологічному секторі, не дають очікуваних істотних змін у структурі зовнішньої торгівлі, у формуванні вітчизняними виробниками ВТП, КІП власних ніш на міжнародних ринках.

З урахуванням сучасних рецесійних процесів у світовій економіці та небезпечних явищ, що спостерігаються в економіці України, необхідно відзначи-

ти як один із пріоритетних напрямків розвиток зазначених секторів послуг. Для цього необхідна персоніфікація державного регулювання та селективна підтримка вітчизняних виробництв КІП, стимулювання та контролювання зовнішньої торгівлі КІП та взагалі ВТП, створення умов для розвитку їхніх конкурентних переваг на зовнішніх ринках. Механізм розвитку зовнішньої торгівлі КІП потребує вдосконалення на системній основі з урахуванням управління, координації, мотивації і комплексної ресурсної підтримки процесів ефективного функціонування сектору виробництва ВТП взагалі.

Надані вище результати аналізу українського сектору КІП як складової високотехнологічних послуг, розроблені рекомендації та прогресивний світовий досвід є підґрунтям для подальших досліджень щодо особливостей створення інструментарію стимулювання розвитку КІП, їхньої ефективної трансформації в сектори економіки, які є їхніми найбільшими споживачами, та зміцнення конкурентних позицій країни на світовому ринку. Крім того, для подальшого аналізу віддачі витрат у пріоритетні напрямки розвитку сектору КІП, для міжнародного порівняння щодо виробництва та зовнішньої торгівлі КІП, оцінювання реального стану виробничої сфери КІП, моніторингу змін у ресурсах, витратах і результатах суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які є основою міжнародної конкурентоспроможності країни та національної економічної безпеки необхідним є створення класифікаційної основи щодо ідентифікації ВТП і розробки статистичної, економіко-математичної методики щодо реалізації зазначених завдань.

Список літератури

1. Статистична класифікація видів економічної діяльності ЄС (NACE Rev. 2) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Eurostat. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:High-tech>.
2. Офіційний сайт Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:High-tech, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/htec_esms_an5.pdf>.
3. Офіційний сайт Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:High-tech, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/htec_esms_an3.pdf>.
4. Розширена класифікація послуг керівництва платіжного балансу МВФ [Електронний ресурс]. – 5-те вид. – Режим доступу: <<http://www.oecd.org/dataoecd/24/34/2507956.pdf>>.
5. Офіційний сайт: Інститут менеджменту та розвитку [Електронний ресурс] // Сторінка World Competitiveness Online. – Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/wcy_online.cfm>.
6. Звіт про конкурентоспроможність України 2010 [Електронний ресурс] // Фонд «Ефективне Управління» та Всесвітній економічний форум. – Режим доступу: <http://www.feg.org.ua/docs/Competitiveness_report_2010_ua.pdf>.
7. Олейников А.А. Развитие мирового высокотехнологического рынка и пути увеличения присутствия Украины на нем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.inventure.com.ua/main/analytics/security/govsecurity/nprav>>.

leniya-razvitiya-mirovogo-vysokotekhnologicheskogo-rynka-i-puti-uvelicheniya-prisutstviya-ukrainy-na-nem>.

8. Парламентські слухання. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua>.
9. Шеремет Т.Г. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки ринку комп'ютерних та інформаційних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_3/Sheremet_311.htm>.

УДК 330.341.42

Юрків Н.Я., канд. екон. наук, доц. (ДННУ «Академія фінансового управління», Київ)

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті окреслено пріоритетні напрямки стимулювання економічного розвитку реального сектору національного господарства.

Ключові слова: *реальний сектор економіки, економічна безпека, інституційний механізм.*

Одними з найбільш істотних недоліків державного регулювання розвитку та зміцнення динамічної конкурентоспроможності реального сектору економіки України є його несистемність та непослідовність. Саме ці фактори призводять до недостатнього контролю, високої витратомісткості та низької дієвості заходів, що реалізуються. Начебто в нашій державі розроблено відповідну ієрархію стратегічних і програмних планових документів на різних рівнях системної ієрархії управління, для всіх сфер суспільного й соціально-економічного розвитку. Втім їх сукупність недостатньо впорядкована, а саме не вибудовано чітку ієрархію та послідовність досягнення стратегічних і тактичних цільових орієнтирів. На переконання автора, представники органів державного управління на регіональному та місцевому рівнях здебільшого не усвідомлюють, що створення всебічного сприятливого середовища й безпосередньо їх участь в допомозі функціонуванню та розвитку суб'єктів реальної економіки є безальтернативним щодо подальшого збалансованого довгострокового розвитку місцевих громад. Натомість перешкодами стосовно останнього є адміністративні перепони фінансово-господарській діяльності, посилення податкового навантаження, зростання чиновницької корупції, ускладнення проходження дозвільних, ліцензійних і погоджувальних процедур, неправомірне лобіювання інтересів власних чи прирівняних до власних підприємницьких структур, сприяння збільшенню їх ринкових компетенцій із перевищенням службових повноважень.

Одними з ключових факторів небезпеки на сучасному етапі розвитку, на нашу думку, є саме негативні тенденції в розвитку реального сектору економі-